

NILS OLAV ØSTREM
nils.o.ostrem@hum.his.no

Migracije u Norveškoj i drugim skandinavskim zemljama*

SAŽETAK

U članku se daje pregled migracijskih kretanja u Norveškoj i drugim skandinavskim zemljama. Pregled se pretežno usredotočuje na povijest, ali se i komentira danš nja situacija. Govori se o kvantitativnoj dimenziji norveške i skandinavske migracije u različitim razdobljima, ali se raspravlja i o kulturnim okolnostima u vezi s iseljavanjem i useljavanjem u tu sjevernu europsku regiju. U Norveškoj je iseljavanje započelo ranije nego u drugim skandinavskim ili nordijskim zemljama. Od skandinavskih zemalja »jedino je iseljavanje iz Norveške u Ameriku poprimilo veće razmjere polovinom 19. stoljeća«. Švedska i Danska »ušle su tijekom šezdesetih godina 19. stoljeća u razdoblje masovnog iseljavanja koje je doseglo vrhunac u osamdesetim godinama tog stoljeća«. Iseljavanje s Islanda započelo je kasnije i postalo »masovnim tijekom osamdesetih godina 19. stoljeća«, istodobno kao u Istočnoj i Zapadnoj Europi. Broj emigranata iz Finske »nije bio velik sve do prvih desetljeća 20. stoljeća«. U tradicionalnim migracijskim istraživanjima razlozi iseljavanja iz skandinavskih zemalja povezuju se s ekonomskim i društvenim činiocima. U ovom članku temeljenom na autorovoj tezi o iseljavanju iz lokalne župe Skjold u okrugu Rogaland u Norveškoj, od 1837. do 1914., težište je na kulturnom faktoru kada se raspravlja o osnovnim razlozima nordijske masovne emigracije. Upotrebom izraza *emigrantska kultura* – personifikacija migranata – pokušava se pronaći način kako upotrijebiti individualni psihološki ili motivacijski činilac. Promatranje migracije kao dvostranog procesa također pojačava kulturni ili psihološki individualni faktor.

KLJUČNE RIJEČI: migracija, Norveška, skandinavske zemlje

U članku se daje pregled migracijskih kretanja u Norveškoj i drugim skandinavskim zemljama. Pregled se pretežno usredotočuje na povijest, ali se i komentira današnja situacija. Govori se o kvantitativnoj dimenziji norveške i skandinavske migracije u različitim razdobljima, ali se raspravlja i o kulturnim okolnostima u vezi s iseljavanjem i useljavanjem u tu sjevernu europsku regiju. Pokušava se sagledati interkulturni aspekt i naglasiti kako su povijesni i današnji uvjeti za migrante slični.

Članak se najvećim dijelom temelji na dvjema knjigama. Prva je *Transatlantic Connections. Nordic Migration to the New World after 1800 (Transatlantske veze. Nordijska migracija u Novi svijet nakon 1800)*. Objavljena je 1987., a napisala su ju dva švedska povjesničara, Hans Norman i Harald Runblom. Knjiga je bila dio većeg projekta čiji je rezultat atlas nordijske migracije. Druga je knjiga *Norsk innvandringshis-*

* S engleskoga prevela Jasna Blažević

torie (*Norveška imigracijska povijest*), koja je tiskana nedavno, u kolovozu 2003., a uredio ju je Kjeldstadli. Knjiga je objavljena samo na norveškom jeziku.

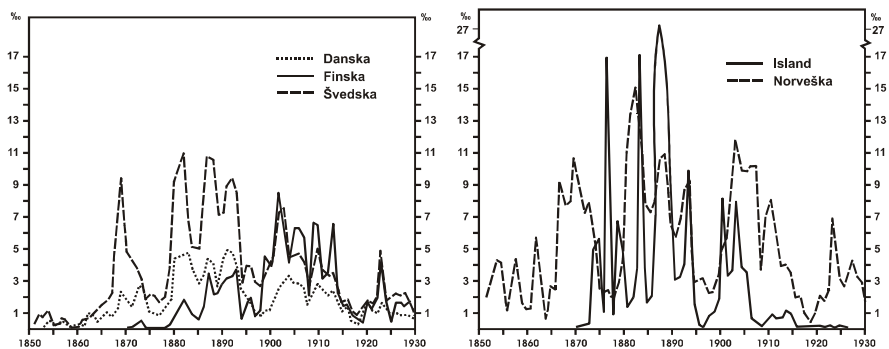
Masovno iseljavanje u SAD

Godine 2000. proslavljena je 175. godišnjica norveške emigracije u SAD. U Norveškoj je iseljavanje započelo ranije nego u drugim skandinavskim ili nordijskim zemljama.

Švedska kao emigracijska zemlja ima, međutim, dulju povijest. Sredinom 17. stoljeća švedski iseljenici osnovali su svoju koloniju na rijeci Delaware u Philadelphiji i nazvali je Nova Švedska.

Od skandinavskih zemalja jedino je iseljavanje iz Norveške poprimilo veće razmjere polovinom 19. stoljeća. Švedska i Danska ušle su tijekom šezdesetih godina 19. stoljeća u razdoblje masovnog iseljavanja koje je doseglo vrhunac u osamdesetim godinama tog stoljeća. Iseljavanje s Islanda započelo je kasnije i postalo masovnim tijekom osamdesetih godina 19. stoljeća, istodobno kao u Istočnoj i Zapadnoj Europi. Broj emigranata iz Finske nije bio velik sve do prvih desetljeća 20. stoljeća (slika 1). Općenito, emigracijski valovi iz Skandinavije slijedili su opći europski uzorak (slika 2) (Norman, Runblom, 1987: 30–31).

Slika 1: Godišnja emigracija iz nordijskih zemalja u Sjevernu Ameriku, 1851.–1930. Ukupni broj emigranata na tisuću stanovnika

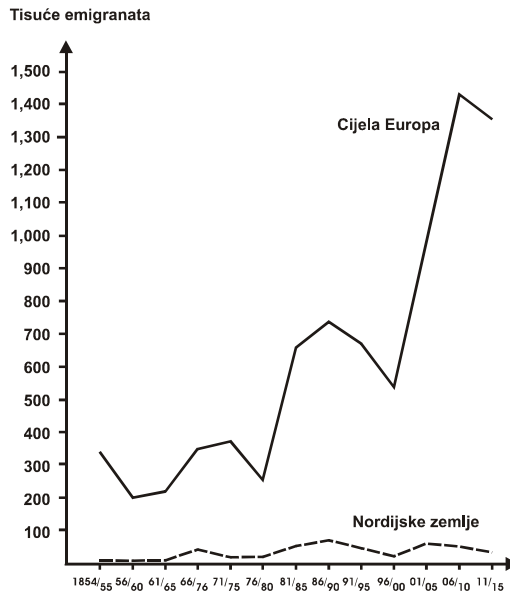
Preuzeto iz: H. Norman i H. Runblom, *Transatlantic Connections. Nordic Migration to the New World after 1800*, Oslo, 1987., str. 32

Premda je iseljavanje iz Norveške započelo ranije nego u ostalim skandinavskim zemljama, ono pripada drugoj fazi masovnoga međunarodnog iseljavanja u SAD, zajedno s iseljavanjem iz Švedske i Danske. Prvu iseljeničku fazu čine Engleska, Irska i Njemačka. Ostale skandinavske zemlje, Island i Finska, pripadaju trećoj fazi, novoj migraciji, koju čine i istočni te južni Europljani.

Opseg iseljavanja iz nordijskih zemalja bio je malen u usporedbi s ukupnim europskim iseljavanjem u SAD. Brojke pokazuju da emigranti iz nordijskih zemalja čine

veoma malen dio ukupne europske emigracije. Od emigrantskih početaka pa sve do Prvog svjetskog rata emigracija iz nordijskih zemalja činila je samo 5% europske emigracije (slika 2) (Norman, Runblom, 1987: 31).

Slika 2: Ukupna prekoceanska emigracija iz Europe i nordijskih zemalja (Danske, Finske, Islanda, Norveške i Švedske). Prosječne godišnje vrijednosti u petogodišnjim razdobljima

Preuzeto iz: H. Norman i H. Runblom, *Transatlantic Connections. Nordic Migration to the New World after 1800*, Oslo, 1987., str. 33

Slika je potpuno drukčija uzmemo li u obzir odnos prema populaciji zemlje podrijetla (tablica 1). Tijekom desetljeća najintenzivnijeg iseljavanja iz tih zemalja, na tisuću stanovnika prosječno je četvero godišnje emigriralo iz Danske, gotovo šest od tisuću iz Finske, sedam iz Švedske, devet s Islanda i skoro deset iz Norveške. Nakon Irske (i Škotske) Norveška je bila europska zemlja s proporcionalno najvećim iseljavanjem. Računamo li u apsolutnim brojkama, u razdoblju od 1851. do 1930. iz Norveške je ukupno iselilo 800.000 stanovnika, iz Danske 400.000, iz Švedske 1.200.000 te iz Finske 400.000. Broj iseljenika s Islanda, zbog malog broja stanovnika, dosegao je tek 14.000 (Norman, Runblom, 1987: 31).

U tradicionalnim migracijskim istraživanjima razlozi iseljavanja iz skandinavskih zemalja povezuju se s ekonomskim i društvenim činiocima. Razvoj stanovništva i transformacija društva prikazivani su kao činioci koji podupiru te razloge. Prijelaz od

merkantilističkog ograničenja (prinude) do liberalnih migracijskih zakona također se spominje kao važan pozadinski činilac emigracije.

Želimo li bolje razumjeti masovno iseljavanje iz Skandinavije u SAD tijekom 19. stoljeća pa sve do dvadesetih godina 20. stoljeća, važno je obratiti pažnju na ekonomiju. Povjesničari Hans Norman i Harald Runblom, govoreći o razlozima masovnoga nordijskog iseljavanja, ukazuju i na kulturni činilac: poznavanje Amerike i slike o njoj. Jak pozitivan interes za Ameriku postojao je u doba prosvjetiteljstva. Već u dvadesetim godinama 19. stoljeća europski intelektualci počeli su iznova pokazivati interes za republiku koja se razvijala na drugoj strani Atlantika, pa je javna rasprava postala vrlo živa. U tom smislu, pozitivnu sliku o Americi europski liberalizam naslijedio je od prosvjetiteljstva (Norman, Runblom, 1987: 45).

Tablica 1: Prekooceanska emigracija iz nordijskih zemalja i nekih drugih europskih zemalja, 1851.–1910. Srednja godišnja emigracija na tisuću žitelja u desetogodišnjim razdobljima

	1851.–1860.	1861.–1870.	1871.–1880.	1881.–1890.	1891.–1900.	1901.–1910.
Danska	0,3	1,0	2,1	3,9	2,2	2,8
Finska			0,2	1,2	2,4	5,5
Norveška	2,4	5,8	4,7	9,6	4,5	8,3
Švedska	0,4	2,3	2,3	7,0	4,2	4,2
Island			4,2	8,8	3,0	2,3
Irska		14,7	10,2	14,9	10,1	11,1*
Engleska		2,8	4,0	5,7	3,6	5,8
Njemački Reich	2,6	1,7	1,5	2,9	1,0	0,5
Francuska	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1
Italija			1,0	3,2	4,9	10,8

*Samo 1901.–1908.

Preuzeto iz: H. Norman i H. Runblom, *Transatlantic Connections. Nordic Migration to the New World after 1800*, Oslo, 1987, str. 33.

Norman i Runblom također naglašavaju odluku pojedinca da emigrira. Mnogi drugi međunarodni istraživači migracija također tvrde da su »bezlične ekonomske snage nedostatne za objašnjenje migracije«. Pojedinac je imao vlastite motive koji su ga nagnali na odluku da se iseli (Kamphoefner, 1987: 71). Na to sam stavio težište u svojoj tezi o iseljavanju iz lokalne župe Skjold u okrugu Rogaland u Norveškoj, od 1837. do 1914. (Østrem, 2002; v. Østrem, 2004). Upotrijebljen je izraz *emigrantska kultura* koji se odnosi na, nazovimo to tako, personifikaciju migranta. U okviru tog termina pokušava se pronaći način kako upotrijebiti individualni psihološki ili motivacijski činilac.

Izraz *emigrantska kultura* širok je pojam, ali njegova je bit kultura shvaćena kao *značenje*. Drugim riječima, bavi se normativnim i vrijednosnim uzorcima nastalim prema ljudskom iskustvu i načinom njihova prikazivanja u djelima te njihovim rezultatima. Emigrantska kultura, shvaćena kao širina shvaćanja i obrazac djelovanja pojedinaca, poticana je u vezi s »razmatranjem i individualne i kontekstualne/strukturne komponente«.

Moraju se uključiti oba činioca ako nam je cilj shvatiti i objasniti kako ljudi razumiju ono što rade. U istraživanje migracije prenosi se model koji se temelji i na osnovnim i na dinamičnim aspektima analize.

- A. ranija povijest pojedinca
- B. položaj pojedinca
- C. kulturni okvir djelovanja

Model je usmjeren prema razumijevanju individualne komponente ili djelovanja unutar trokuta koji se sastoji od: A. ranije povijesti pojedinca, B. sadašnjeg položaja pojedinca, i C. kulturnih (kontekstualnih) okvira unutar kojih pojedinac živi. Svaki »kut trokuta« može se objasniti na sljedeći način:

A. Ranija osobna povijest sastoji se od iskustava koje je određeni pojedinac stekao tijekom svoga života. Iskustva su oblikovana unutar okvira koji uvijek utječu na izbore pojedinaca ili skupina ljudi.

B. Položaj pojedinca uključuje njegova djela i stavove koje ima u trenutku djelovanja. Tu je cilj analize utvrditi sâm okidač, odnosno izravni povod određenog djelovanja.

C. Kulturni okvir obuhvaća vanjske okolnosti koje ograničavaju i utječu na model djelovanja prije i u trenutku akcije.

Model objašnjava emigracijsko djelovanje svakog emigranta kao rezultat individualnih i kontekstualnih okolnosti. Između kutova trokuta postoje napetosti: između ranije povijesti pojedinca i njegova sadašnjeg položaja (A – B), između sadašnje situacije i kulturnog okvira (B – C) te između ranije povijesti i kulturnog okvira (A – C).

Model omogućuje prikaz dinamičnog razvoja za koji se čini da je prisutan uvijek kada se trebaju objasniti djelovanja pojedinaca: »nešto« se događa uslijed tenzije između vanjskog okvira i osobe. Model se usredotočuje na kulturu i psihologiju. Ta vrsta činilaca također olakšava povezivanje migracijske povijesti sa sadašnjom migracijskom situacijom. Ljudska odluka o migriranju spada u odluke koje su trajne. Razumijevanje i proučavanje migracija mora obuhvatiti više od samo društveno-ekonomskih činilaca.

Skandinavski imigranti u Novom svijetu

Kulturni ili psihološki činilac još je izraženiji ako se migracija promatra kao dvostrani proces. Drugi dio Normanove i Runblomove knjige nosi naslov: »Nordijski imigranti u Novom svijetu«. Iznijet ćemo neke njihove zaključke o nordijskom iskustvu u Sjevernoj Americi (Norman/Runblom, 1987: 266–276).

Najprije valja spomenuti da su, za razliku od južnih Europljana, migranti iz nordijskih zemalja gotovo isključivo otišli u Sjevernu Ameriku. Samo ih je veoma malo otišlo u Južnu Ameriku, Australiju ili druge dijelove Europe.

Što se tiče distribucije migranata, valja reći da je područje ranoga nordijskog naseljavanja u Sjevernoj Americi bio Srednji zapad. Jako je uočljivo da je velik broj ranih imigranata došao iz seoske sredine, pa su za svoje prvotno odredište radije odabrali selo nego grad. Od 1870. nadalje dolazi do značajna pomaka prema gradovima, osim za Norvežane koji su čak i u drugom naraštaju bili jako skloni ostati na farmama. Priča o norveškom iseljavanju može se velikim dijelom ispričovijedati kao farmerska priča.

U ranoj fazi sekundarna je migracija u Americi vodila prema širokome geografskom rasprostiranju. Lančana migracija ovdje je važan izraz: u mnogim središnjim područjima na Srednjem zapadu održavane su veze s mjestima podrijetla migranata te sa sekundarnim naseljima u SAD-u i Kanadi.

Što se tiče imigrantkinja, valja naglasiti da je uloga žena zapostavljena u historiografiji nordijske imigracije u Ameriku. Do 1880. većina nordijskih žena imigrantkinja došla je u svojstvu uzdržavanog člana obitelji; nakon te godine uglavnom su dolzi le same. Stigle su mlade, obično prije odluke o udaji. Poput svojih muških sunarodnjaka, došle su u Ameriku tražeći posao. Budući da su stanovale u velikim gradovima, američki im je način života bio lako dostupan. Premda su u tom razdoblju mnoge mlade imigrantkinje bile neudane kada su stigle, mnoge su još spadale u lančane migrante, jer je uzrok njihova dolaska dijelom bilo priključivanje obitelji. To je bio važan činilac, pomoću kojega je Amerika postala realnom alternativom skandinavskim gradovima.

Prisutni su i još neki tradicijski činioци prekomorskog iseljavanja. Jedan od njih jest da su nordijske župe i općine koje su u ranoj fazi slale migrante preko mora bile sklone činiti to dugo, a mnoge od njih slale su ih na ista mjesta i u iste krajeve u koje su otišli prvi naseljenici, pioniri. Taj lančani efekt doveo je do izgradnje kulturnih uporišta u Novom svijetu, gdje su se održavale kulturne veze sa župama i krajevima u domovini. To je važan element utemeljenja ranije spomenute emigrantske kulture. Mnoga mjesta na Srednjem zapadu, gdje su se Norvežani i Švedani naselili u ranoj fazi, postupno su se razvila kao istaknuta mjesta kulture Starog svijeta, s jakim naglaskom na očuvanju jezika i snažnom svijesću o domovinskoj kulturi.

Govoreći o pitanju etničnosti valja ukazati da su nordijski imigranti u velikom broju posjedovali izraženu etničku svijest i bili veoma ponosni na domovinu i njezinu kulturu. Ipak, kolektivno ponašanje doseljenika razlikovalo se ovisno o vremenu dolaska, uvjetima naseljavanja i socijalnoj strukturi. Individualne razlike također su uvijek bile velike, čak i unutar srodnih skupina i obitelji, a tu je i rizik od prevelikog isticanja dokaza koji govore o očuvanju kulture.

Općenito možemo reći da bi uglavnom bilo pogrešno govoriti o bilo kakvoj *skandinavskoj* ili *nordijskoj* etničnosti u SAD-u. Etničnost se razvijala (oblikovala) na razini nacionalnoga, ali se također može govoriti o etničnosti formiranoj ispod nacionalne razine, što obuhvaća susjedstvo te razne mreže i organizacije, ovisno o pokrajinskoj i regionalnoj sredini. Mnogi su imigranti došli s puno jačim osjećajem za svoj zavičaj nego za domovinu u cjelini. Regionalizacija nordijske kulture u nekim imigracijskim područjima vjerojatno je pridonijela da se dijalekti, kulturni tragovi u pjesmi, instrumentalnoj glazbi itd. očuvaju naraštajima.

Potkraj 19. stoljeća nacionalni zanos u nordijskim zemljama odrazio se i na prekomorske zemlje. U mnogim je slučajevima, doduše, iskustvo imigranata u Americi i česta komunikacija sa sunarodnjacima u Novom svijetu dovela do razumijevanja i sve jače svijesti o domovini kao o naciji i jedinstvu. To je najuočljivije u Norvežana i Finaca, dok su Islandani već nakon dolaska u novu zemlju bili mnogo svjesniji svoje nacionalne kulture. Proces izgradnje nacije u Finskoj i Norveškoj imao je odjeka među prekomorskim stanovništvom.

Postojali su određeni činioци koji su bili manje ili više konstantni, a djelovali su u smjeru amerikanizacije i, konačno, priključili imigrante glavnoj struji američke kul-

ture. Javno obrazovanje bilo je vjerojatno najjači pojedinačni činilac pritom. Ni jedna nordijska skupina nije se pobunila protiv pritiska da šalje djecu u javne škole. Drugi činilac s jakim učinkom amerikanizacije bila je dinamika američkoga gospodarstva koja je omogućila geografsku i društvenu pokretljivost.

Što se tiče *kulturnog transfera*, utvrđeno je da su neki dijelovi nordijske kulture ostali razmjerno netaknuti određeno vrijeme, dok su se drugi brzo asimilirali u američki način života. Netaknutost dijela nordijske kulture možemo shvatiti kao posljedicu pozitivnoga američkoga gledanja na Skandinavce, koji im je vjerojatno pružio osjećaj prihvaćenosti, kao i potaknuo želju da nordijsku kulturu održe netaknutom.

U ekonomskoj sferi asimilacija je bila brza. Poljoprivredna ekologija i tržišni uvjeti najčešće su prisiljavali farmere da se prilagode standardima koje su postavili Jenkiji i ostali imigranti. Već je spomenuto da su se u jednom elementu nordijski imigranti razlikovali od većine ostalih useljeničkih skupina: u zaokupljenosti zemljom. Ruralna usmjerenost norveških useljenika pomaže pri objašnjavanju konzistentnosti u drugim aspektima kulture. Tako su Norvežani i u drugom i u trećem imigrantskom naraštaju vrlo dobro očuvali svoj jezik.

Imigranti su utemeljili institucije koje su bile odraz kulture njihove domovine. One jesu odražavale domovinsku kulturu, ali su rijetko bile samo replike institucija prisutnih u zemljama podrijetla. S vremenom se broj tih institucija smanjio, tj. ugasile su se ili su pak prerasle u američki fenomen.

Prekomorske migracije stanovništva pomogle su Skandinaviji da dođe u tješnji dodir s vanjskim svijetom. Masovne migracije pripomogle su da ljudi prošire predodžbu o svijetu. Prekomorske migracije uspostavile su čvrste veze između zemalja podrijetla i zemalja primitka. Zahvaljujući migraciji, nordijske zemlje na mnogim područjima imaju bolje odnose sa SAD-om nego s drugim dijelovima svijeta, uključujući Europu. Možda se to posebno može reći za Norvešku, koja nije članica Europske unije, ali je bliski partner SAD-a u NATO-u i, primjerice, u ratu u Iraku, te je onamo slala vojnike, iako tek pod mandatom Ujedinjenih naroda nakon deklaracije predsjednika Busha o okončanju rata američkim trijumfom.

Useljavanje u Norvešku

Fenomen masovne migracije iz Norveške okončan je. Međutim, u pedesetim i šezdesetim godinama 20. stoljeća došlo je do znatnog iseljavanja iz jugozapadnih dijelova Norveške. To je bio slučaj s Rogalandom, gdje je iseljavanje započelo u 19. stoljeću, i s područjima koja sežu dalje na jug.

Useljavanje u Norvešku, s druge strane, fenomen je današnjice. Povijest imigracije u tu zemlju ipak je duga, kao što je nedavno i objelodanjeno (kolovoz 2003.) u knjizi *Norsk innvandringshistorie (Norveška imigracijska povijest)*. Stoga ćemo se u zadnjem dijelu ovoga članka kratko osvrnuti na useljavanje u Norvešku.

Cilj nacionalnog projekta *Norveška imigracijska povijest* bio je dati pregled useljavanja od 900. do 2000. godine. Težište je na odnosima između useljenika i društva ko-

jemu pripadaju. U projektu su sudjelovali neki od vodećih povjesničara na sveučilištima u Oslu i Tromsøu, gradu prijatelju Zagreba. Jedan sociolog piše o modernoj imigraciji, a tijekom projekta nekoliko je studenata privelo kraju svoje magistarske radove na temu povijesti imigracije.

Povijesno, imigracija u Norvešku može se podijeliti na tri skupine: imigracija radi karijere, radna imigracija te izbjeglička imigracija. Imigracija radi karijere ima dugu povijest, akteri koje su njemački trgovci i danski činovnici. S druge strane, imigrant koji traži posao predstavlja noviji tip migranta. On je bio osobito tipičan za 19. stoljeće. Švedski imigranti, dakle imigranti iz susjedne zemlje, bili su središnja tema spomenutog projekta. Stav prema imigrantima iz Švedske do otprilike 1920. godine usporedivao se s norveškim stavom prema novijim imigrantima, primjerice iz Pakistana, oko 2000. Izbjeglička imigracija u Norvešku može se pratiti još od otprilike 1200., ali se danas zbog svoga obujma smatra novim fenomenom.

U projektu *Norveška imigracijska povijest* istražena su mnoga pitanja i prikazane mnoge interesantne pojave i značajke norveške povijesti sagledane iz imigracijske perspektive. Norveška ima dugu povijest, u kojoj je predodžba o tome što je norveško postojala unutar konglomerata država. Zemlja je bila u savezu sa Švedskom od 1814. do 1905. Do 1814. Norveška i Danska nekoliko su stoljeća i na mnogo načina tvorile ujedinjenu i blisko povezanu državu. Ta se država također može smatrati konglomeratom država, jer je regionalno ondje bilo čak važnije od nacionalnoga, usprkos postojanju predodžbe o tome što je norveško. Norveški povjesničari raspravljaju je li predodžba o nacionalnome izgrađena potkraj 19. stoljeća, tijekom razdoblja narodnog romantizma. S druge strane, tvrdi se da pojam nacionalnoga vuče korijene još iz rane percepcije postojanja »zemlje Norvežana« i mogućnosti isticanja norveškog identiteta.

U pojedinim razdobljima 19. stoljeća norveška imigracijska politika bila je poprilično liberalna. To nije bila rijetkost, jer je to bila sastavna ekonomskog liberalizma u Europi. Od 1860. do 1917. za ulazak u zemlju čak nije bila potrebna putovnica. Imigracija radnika dugo se, pa i donedavno, smatrala dobrom zbog znanja, te se zbog potrebe za posebnim vještinama držala poželjnom. Useljavanje u Norvešku nije bilo beznačajno. Ako ostavimo po strani masovno useljavanje u SAD, Norveška je u ranome 19. stoljeću također bila posve useljenička zemlja. Međutim, razvoj etničkih skupina ili »geta« bio je rijedak u to doba. S druge strane, u Oslu i drugim norveškim gradovima danas postoje naselja pojedinih imigrantskih skupina.

Paralele između prošlosti i sadašnjosti?

Je li moguće povući ikakve paralele između masovnog iseljavanja iz Norveške u 19. stoljeću i useljavanja koje mu je prethodilo, te današnjeg useljavanja u tu zemlju?

Ponajprije, čini se da migracija – i iseljavanje i useljavanje – uvijek izaziva debate. U Norveškoj nikada nije postojalo ministarstvo migracija. Ako razmotrimo cjelokupnu norvešku iseljeničku povijest, može se tvrditi da će država ubrzo izgubiti zanimanje za svoju dijasporu. To, međutim, ne znači da se o iseljeništvu nije raspravljalo. Oko 1905., kada je razvrgnut savez između Norveške i Švedske, rasprava je bila osobito intenzivna. Tako je 1912. osnovan norveški javni iseljenički savjet. I Švedska je

otprilike istodobno oformila iseljenički savjet, koji je proizveo veliku količinu materijala, čiji je rezultat nekoliko svezaka informacija.

Iako projekt *Norveška imigracijska povijest* eksplicitno ne izjednačava današnje rasprave koje se tiču useljavanja s raspravama o iseljavanju oko 1905., u njemu se iznosi sljedeća hipoteza: »Kako se osnivanje 'države socijalne sigurnosti' (...) i potpuno neovisne norveške države (...) dogodilo u isto doba, problem prava na socijalne beneficije i onih koji su 'pripadnici' države postao je osobito važan«. Projekt se uvijek iznova usredotočuje na odnos između iseljavanja i useljavanja te na činjenicu da se na to može gledati iz različitih kutova. Građanski zakon iz 1888. te zakoni o strancima i siromašnima iz 1901. zaoštrili su podjelu između Norvežana i drugih naroda. U ranijem razdoblju 19. stoljeća politika prema migrantima bila je liberalnija.

Na kraju članka usporedit ćemo norvešku imigraciju 2000. i 1900. Godine 2000. imigranti su sačinjavali 5% ukupne norveške populacije, a stotinu godina ranije taj je udio iznosio 3%. U vezi s tim postocima često se postavlja pitanje kulturne distance. Vjeruje se da je ona bila veća 2000. negoli 1900. U tom smislu u projektu je istaknuto da su rasistički izrazi o Šveđanima bili jači i često izravniji nego oni koji se danas rabe za ljude koji dolaze iz zemalja mnogo udaljenijih od Švedske. Što se tiče religijskih razlika, možemo pretpostaviti da je islam vjerojatno stran većini Norvežana. Međutim, njihov pogled na katoličanstvo godine 1900. nije se bitno razlikovao od njihova odbacivanja islama 2000. Na mnogo načina stav o strancima ili o onome što se smatra stranim nije se puno promijenio. Promijenili su se oni koji izriču takve stavove te predmet njihova napada. Osim toga, sve od tehnološke revolucije pokrenute izumom parobroda svijet je povezan gotovo jednako kao i danas. Veća redovitost i učestalost današnjih sredstava komunikacije omogućuju uspješniju komunikaciju s cijelim svijetom.

Na konferenciji Norveškog istraživačkog savjeta 2002. vodeći norveški migracijski političar, Kristin Ørmen Johnsen, ustvrdio je sljedeće: »Do sada je puno našeg znanja temeljeno na situacijama, a karakteriziraju ga odvojene pojedinosti. Vjerujem da će se budući doprinosi morati usredotočiti na promatranje razvitka tijekom vremena u glavnim područjima.«

Johnsenovo naglašavanje vremenske dimenzije vjerojatno se ne odnosi na promatranje migracije općenito i imigracije zasebno kao postojećih povijesnih fenomena. U norveške debate, naime, potrebno je uvesti vremensku perspektivu. To je još jedan zadatak za povjesničare, premda će *Norveška imigracijska povijest* utjecati na političku debatu koja je općenito usmjerena prema sadašnjosti, i na taj je način ograničena.

LITERATURA

BEIJBOM, Ulf (ur.) (1993). *Swedes in America. Intercultural and interethnic perspectives on contemporary research. A report of the Symposium Swedes in America – New Perspectives*. Växjö: Swedish Emigrant Institute.

BLANCK, Dag (1997). *Becoming Swedish-American: the construction of an ethnic identity in the Augustana Synod, 1860–1917*. Uppsala: Uppsala University Library.

KAMPHOEFNER, Walter D. (1987). *The Westfalians. From Germany to Missouri*. Princeton.

KJELDSTADLI, Knud (ur.) (2003). *Norsk innvandringshistorie*. Vol. I–III. Oslo: Pax Forlag A/S.

- LOVOLL, Odd S. (1975). *A folk epic: the bygdelaug in America*. Boston: Twayne publishers.
- LOVOLL, Odd S. (1988). *A Century of Urban Life. The Norwegians in Chicago before 1930*. [Northfield, Min.] – Champaign, Ill.: The Norwegian-American Historical Association – Distributed by the University of Illinois Press.
- LOVOLL, Odd S. (1998). *The promise fulfilled. A portrait of Norwegian Americans today*. Minneapolis, Minnesota: University of Minnesota Press.
- LOVOLL, Odd S. (1999). *The Promise of America. A History of the Norwegian-American People*. Minneapolis, Minnesota: University of Minnesota Press.
- MAUK, David C. (1997). *The colony that rose from the sea: Norwegian maritime migration and community in Brooklyn, 1850–1910*. [Northfield, Min.]: The Norwegian-American Historical Association – Distributed by the University of Illinois Press.
- NORMAN, Hans and RUNBLOM, Harald (1980). *Nordisk emigrationsatlas*. Uddevalla: Bokförlaget Cirkada.
- NORMAN, Hans and RUNBLOM, Harald (1987). *Transatlantic Connections. Nordic Migration to the New World after 1800*. Oslo: Norwegian University Press.
- ØSTREM, Nils Olav (2004). »Emigrant Culture: the ‘Psychological Factor’ in Norwegian Emigration History« (u tisku, izdavač the Norwegian American Historical Association).
- ØVERLAND, Orm (1996). *The Western home. A Literary History of Norwegian America*. Northfield, Minnesota: Norwegian American Historical Association.
- ØVERLAND, Orm (2000). *Immigrant minds, American identities. Making the United States home, 1870–1930*. Urbana, Illinois: University of Illinois Press.
- RUNBLOM, Harald and NORMAN, Hans (ur.) (1976). *From Sweden to America. A history of Migration*. Minneapolis, Minnesota: University of Minnesota Press.

Nils Olav Østrem

MIGRATIONS IN NORWAY AND IN OTHER SCANDINAVIAN COUNTRIES

SUMMARY

The article gives an overview of migration movements in Norway and other Scandinavian countries. The overview most of all focuses on history, but gives also comments on the present situation. The quantitative dimension of Norwegian and Scandinavian emigration in different periods is dealt with, but the article also discusses cultural circumstances in connection with emigration from and immigration to this north European region. Emigration started earlier in Norway than in the other Scandinavian or Nordic countries. Of the Scandinavian countries, “it was only from Norway that emigration to America took place on a larger scale during the 1850s”. Sweden and Denmark “during the 1860s ... entered a stage of massive emigration which culminated during the 1880s”. Emigration from Iceland started later, but the country experienced “a veritable flood during the 1880s”, at the same time as Eastern and Western Europe. Finland did not reach “great numbers until the initial decades of the 20th century.” The reasons for emigration from the Scandinavian countries have in traditional migration studies been linked to economic and social factors. In this article, based on the author’s thesis on emigration from the local parish Skjold in Rogaland county, Norway, from 1837 to 1914, the focus

is on the cultural factor when discussing underlying causes of Nordic mass emigration. By using the term *emigrant culture* – a personification of the migrants – a way to employ the individual psychological or motive factor is attempted. Considering migration a process of two sides also strengthens the cultural or psychological individual factor.

KEY WORDS: migration, Norway, Scandinavian countries

Nils Olav Østrem

LES MIGRATIONS EN NORVÈGE ET DANS LES AUTRES PAYS SCANDINAVES

RÉSUMÉ

Cet article brosse le tableau des mouvements migratoires en Norvège et dans les autres pays scandinaves. Focalisé essentiellement sur l'histoire, il offre également un commentaire sur la situation actuelle. L'auteur évoque la dimension quantitative de la migration norvégienne et scandinave à diverses époques, mais traite aussi des circonstances culturelles entourant les courants d'émigration et d'immigration dans cette région septentrionale de l'Europe. L'installation d'immigrants en Norvège a commencé plus tôt que dans les autres pays scandinaves ou nordiques. Parmi les pays scandinaves, « seule l'émigration depuis la Norvège vers l'Amérique a pris une ampleur notable au milieu du 19ème siècle ». La Suède et le Danemark « ont connu au cours des années 1860 une phase d'émigration massive, qui atteint son apogée dans les années 1880 ». L'émigration depuis l'Islande commença plus tard et devint « massive au cours des années 1880 », parallèlement aux courants d'Europe de l'Est et de l'Ouest. Le nombre d'émigrants issus de Finlande « demeura restreint jusqu'aux premières décennies du 20ème siècle ». Les recherches traditionnelles sur la migration voient les raisons de l'émigration depuis les pays scandinaves dans les facteurs économiques et sociaux. Cet article, s'appuyant sur la thèse de l'auteur, consacrée à l'émigration de la population de la paroisse de Skjold, dans le département de Rogaland, en Norvège, de 1837 à 1914, met pour sa part l'accent sur le facteur culturel comme une des causes fondamentales de l'émigration nordique massive. En utilisant le terme de *culture d'émigration* – personnification des migrants – l'auteur s'efforce de recourir au facteur psychologique ou de motivation individuel. L'observation de la migration en tant que processus à deux faces confère également plus de poids au facteur culturel ou psychologique individuel.

MOTS CLÉS : migration, Norvège, pays scandinaves